

Hatay İnanç Merkezlerinin Hatay'ın Tanıtılmasına Katkısı Üzerine Görüşler

Prof. Dr. Erman ARTUN

Orta Asya'dan gelip Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, buraya kendi kültürlerini taşıdı. Anadolu coğrafyası, birçok uygarlığın, din ve inanç sistemlerinin bulunduğu kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Anadolu, geçmiş zaman içinde çok sayıda kültürün doğurganlığını yapmış topluluklara yurt olmuştur. Bu kültürel miras Anadolu'ya gelen topluluklara aktarılmıştır. Bu kültür alış verişi sonunda kültür sürekli bir biresimin ürünü olarak değişimini sürdürmüştür (Erginer,1997:137). Böylece günümüz Anadolu'sunun sosyo-kültürel yapılaşması ortaya çıkmıştır.

Turizm bir hizmet sektörü ve çok yönlü bir kavram olarak ülkelerin kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Yüzyıllarca önce başlayan turizm hareketleri, günümüz modern dünyasında yeni biçimler, yeni anlayışlar, yeni yöntemler kazanmıştır. Turizmin nedenlerinden biri de inançlardır. Sosyal olayların din kurallarının kapsamında değerlendirildiği ve dinin bütün sosyal davranışlar üzerinde etki gösterdiği günümüzde, turizm hareketlerinin de dinsel bir yönle açıklanması zorunluluğu kendiliğinden oluşmaktadır.

İnsanların yaşadıkları yerlerin dışına, dini inançlarını gerçekleştirmek inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi inanç turizmi olarak tanımlanabilmektedir.

Ortak geçmişimize dayalı manevi bağlar ve zengin kültür birikimi olan inanç merkezleri geleceğe taşıyacak en önemli öğelerdir. Birlikte yaşamak, kültürel kimliğini bilen farklı inançta olan insanları anlamak ve hoşgörü göstermekle olur.

İnanç farklılığı kültürel zenginliktir. Çoklukta birliği ve güzelliği yakalamaktır. Farklı dinler ve inançlar beraber yaşamanın, beraber yarımlar yaratmanın nedenidir. Bunun yolu da dinler ve inanışlar arası diyalog ve işbirliğidir. Farklı inançlar, insanlığın zenginliği, evrensel bir değer olan hoşgörünün gereğidir.

Dini inançları nedeniyle, Hac görevlerini yerine getirmek amacıyla Brahmanlıkta Benares, İslamiyet'te Mekke ve Medine, Hıristiyanlıkta Kudüs ve Efesin büyük turist akımları çeken başlıca dini merkezler haline gelmesiyle, ortaya çıkan dinsel amaçlı büyük göç hareketleri, ekonomik ve sosyal bakımdan ülkeleri etkilemekte, özellikle ödemeler dengesindeki açıkları sürekli olan ülkelere ekonomik imkanlar yaratmaktadır.

Hac ziyaretleri yapılabilen dini merkezlere sahip olmak, bu ülkelerin ekonomik gelişmelerini devam ettirmelerini sağlayabilecek kaynaklara sahip olmaları demektir. İnanç turizmi çekicilik kriterlerine sahip turist kabul eden bölgelerin, ekonomik gelişmelerinde süreklilik sağlamaları için, turistik geleceğe yönelik projeksiyonlar yapmaları zorunludur.

Hatay dinler mozağının ezan - çan- hazzan birlikte yaşandığı bir kenttir. Antik kentleri, inanç merkezleri ve sayısız tarihi eserlerden şehrin merkezi konumunda Antakya, görkemli geçmişine sığdırdığı en önemli özelliği, yeni dinler mozağı konumudur. Antakya bir çok dinden ve inançtan insanların huzur içinde yaşadığı cami, kilise ve havra'nın bir arada yaşamasının inanç turizminin merkezi olan bir kültür merkezidir.

Hatay, Hıristiyanların olduğu kadar, Müslümanların da önemli inanç merkezlerinden biridir. Hıristiyanlar için en önemli 10 kutsal merkezden Kudüs ve Vatikan dışında, 8'i ülkemiz sınırları içindedir. Bunlar; Antakya, Urfa, Kapadokya, Tarsus, Demre, İznik, İstanbul ve Efes (Selçuk) tir. Bu yerler turist gönderen ülkeler için kutsal kentler "inanç merkezi", ülkemiz içinse "inanç turizmi merkezi" olarak önem kazanmıştır.

Hatay, inanç turizmi merkezleri, antik kentleri ve yaylalarıyla turizm potansiyeline sahip bir ildir. Cami ve kiliseler önemli bir inanç turizmi merkezi olan Hatay'da, dünyanın ilk Katolik Kilisesi olan Saint Pierre Kilisesi bulunmaktadır. Hıristiyanlık tarihinde önemli bir yere sahip olan Hatay, aynı zamanda dört büyük patriklik merkezinden biridir. St. Simon Stylite Manastırı, Yayladağı Barleam Manastırı ve Keldağı Barleam Manastırı önemli manastırlarıdır.

Habib Neccar Cami, Şeyh Ahmet Kuseyri Cami ve Türbesi, Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, Payas Sokullu Külliyesi ve Ulu Cami görülmeye değerdir. Hatay Cami ve Kiliseleri Santa Kiliseler Grubu (Dumanlı-Merkez) Geçmişte önemli bir yerleşme yeridir. Buradaki; Terzil'de St. Theodor Kilisesi, Binatlı'da İlyas Peygamber Kilisesi, İşhan'da St. Kiryaki Kilisesi ve İşhan Piştöflu'da St. Christopher Kilisesi, Çakallı'da Çakallı Kilisesi, Çinganlı'da St. Konstantinos ve St. Petros Kiliseleri en önemli olanlarıdır.

İnanç merkezlerinin Türk kültür ve toplum hayatında önemi büyüktür. İnanç merkezlerine bağlı kültür değerleri Türk kültürünün tarih içindeki görünümünün değişmesine ve gelişmesine paralel olarak bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. İnanç merkezlerine bağlı kültür değerleri, yaşayan kültür topluluğunun dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir (Artun, 2000: 40).

Türkiye'de geleneksel değerler ve pratikler, yeni biçimlenmelerle modernleşerek varlığını sürdürmektedir. Anadolu'nun zengin inançlarla beslenmesi eski dönemlerden günümüze çok zengin inanç, değer ve pratikleri bünyesinde yaşatmıştır. Bu bir tür halk inançları denilen "senkreist" (bağlaştırmacı) dinseliktir (Atay, 2000: 47)

Senkretizm (bağlaştırmacı), kültürleşme süreci ürünü olan kültürel karışımlardır. Kültürleşme ise farklı insan topluluklarına ait kültürel özelliklerin alış verişine yol açan, karşılıklı etkileşme sonucunda kültür değişmesi olan süreçtir. Senkretizm, farklı dinsel inanç sistemlerinin etkileşmeye girerek karışması sonucunda yeni inanç öğelerinin ortaya çıkmasıdır. Türkiye'de eski inançların İslamiyet'e sızması şeklindedir. Her yeni din kendisinden önceki dinsel inançlardan, pratiklerden ve efsanelerden pek çok öğeyi bünyesinde barındırır (Atay, 2000: 50). İslam'ın Anadolu coğrafyasına özgü bir biçimlenmesi olarak nitelenebilecek Anadolu İslamlığında senkretik öğeler çoktur (Ocak,1996:210).

Tarihsel süreçte, her kültürde olduğu gibi Türk kültürünü belirleyen değer norm, sosyal kontrol öğeleri ve formlar değişikliğe uğramıştır. Bir çok kültik ve ritüel özlü işlemin ve pratiğin uygulanmasını gerektiren ölü kültü çeşitli bölgelerde yerel özellikler göstermekle birlikte ana çizgisi bakımından aynıdır. Her yörenin kendi inanç, görenek, estetik ve sosyo-ekonomik anlayış ve değerlerine göre değişebilen ama hepsinin özünde insan olan bir takım inanma ve pratikler vardır. Toplumca inanılan bu doğrultudaki her tür inanma ve pratik bu etkinliklerin içindedir. İnsanlar geçmişle gelecek arasında bir bağlantı kurmaya çalışmışlardır.

Anadolu insanı kendilerine yurt kuran ve seçkin kişileri sonsuza değin yaşatmak, hem de kendi hayatlarını onlarla paylaşmak için bazı mekanlara kutsiyet vermişlerdir. Ayrıca buraları emanet duygusuyla koruyarak ziyaret etmek suretiyle onlara karşı olan vefa borçlarını ödemeye çalışmışlardır. Halen ziyaret edilmekte olan bu makamlardan bazılarının eski inanç ve kültürlerden izler taşıması durumu büyük ölçüde değiştirmemiştir. Bunların ötesinde bazı efsane ve menkabelerle süslenen ziyaret olgusu yörenin kültürel ve dini değerleriyle de zenginleştirilmiştir.

İnsanlık tarihi kadar eski olan bir çok inanç ve din sisteminde ortak bazı özellikler içeren fenomenlerden biri de türbe, yatır ve mezar ziyaretleridir. Dinler açısından benzer bazı özellikleri de bulunan bu ziyaretlerin temelinde büyük ölçüde kutsalı arama, ondan meded umma, inanç ve duygusu yatmaktadır. Her dinden yerleşim merkezinde türbe, yatır, mezar vd. ziyaretlerinde bu fenomenin

ayırddedici özelliği ilk bakışta anlaşılmamaktadır. Bir bakıma halk inanışlarının ortaya çıkışı anlamına gelen bu ziyaret fenomeni 1.telkin 2. tebliğ 3. anonim olarak gerçekleşmektedir (Cilacı, 1999:343)

Halk, evliyaların yattığı mezar, hazire, yatır, türbe, zaviye, tekke, dergah vd. yerlere gidip dua eder. Veliden; hastalıklardan kurtulma, iş bulma, kısmet açma gibi çeşitli konularda yardım istenebilir. Dua edip de istekte bulunanın mutlaka bunu inanarak yapması şarttır, aksi halde isteğin gerçekleşmeyeceğine inanılır. Ziyaretlerde dua okunur, ata ruhlarından yardım dlenir. Ziyaret suyundan medet umulur. Bazı durumlarda atalar kültüyle su kültü, tepe kültü ve taş kültü birleşir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra da halkın yatırlara gitmesi üzerine "Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazı geçebilen evliyanın yardımını dilemek" şeklinde açıklanmağa çalışılmıştır (Eröz,1992:10).

Kutsal kabul edilen yerlerden alınan taş, toprak, su gibi nesnelere dokunmak, üzerinde taşımak, içmek, üzerine dökmek şeklinde aracı olarak kullanılmaktadır. Bu yerlerden psikolojik rahatsızlıklar için de şifa aranır (Kalafat,1997:36; Başar,1972:159). Türklerin törenlerini dinsel, toplumsal ve kişisel başlıklarında toplayabiliriz. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme iç içedir. Bu törenlerle birlikte bu törenlere özgü bir mutfak ve yiyecek, içecek çeşidi ortaya çıkmıştır.

Hatay'da İnanç Merkezleri

Hatay, uygarlıklar, kültürler, dinler ve inançlar açısından zenginlik yaşamaktadır. Anadolu inanç önderleriyle Anadolu toprakları aydınlandı. Farklı inançlara rağmen insanlık sevgisiyle birlikte yaşamının en güzel örneğini verdiler. Hatay'da çeşitli inançlara bağlı merkezler zaman ve mekân tanımadan günümüze geldiler. Bunlar, Hatay'ın, Türkiye'nin olduğu kadar insanlığın da ortak malıdır, evrensel değerlerdir.

Hatay inanç merkezleri tanıtılarak ortak kültürel mirasın yaşatılmasına ve evrensel kültüre kazandırılmasına katkı sağlayacağı gibi Hatay'ın tanıtımını da sağlayacaktır. Hatay inanç merkezleri kültürel mirastır. Bu kültürel mirasın tüm dünyaya tanıtımı yapılırken inanç turizmi yoluyla Hatay'ın da tanıtımı sağlanacaktır. İnanç merkezleri yüzyıllardır toplumun manevi dünyasına yön verme işlevi yanı sıra eğitim, kültür ve şifa kurumları olarak toplumsal hayata katkı sunmuşlardır.

İnancın yaşatıldığı inanç merkezlerinde insan, kültür ve çevre ilişkisi ve etkileşimin boyutlarını ve dinamiklerini tesbit etmek için Hatay'daki inanç merkezlerine toplu olarak bakmak yararlı olacaktır. Hatay'daki inanç merkezleri incelendiğinde inanç motiflerinin ve pratiklerin çerçevesinin yazılı kaynaklardan değil, yaşama biçimine ve çevre kültürüne göre biçimlendiği görülmektedir. Kültürel değişim ve gelişime rağmen Hatay'da “yatır, ziyaret” adı verilen inanç merkezlerinde insan yaşamına damgasını vuran varlığı, o merkeze ait menkıbelerin anlatılması dikkati çekmektedir.

Hatay'da İnanç merkezlerini ziyarette ana amaç dilek dileyip adak adamaktır. Adakları şu başlıklarda toplayabiliriz: 1) Dilek Adakları 2) Dileğin Yerine Gelmesinden Sonra Adağı Yerine Getirme 3) Kefaret Adakları 4) Geçiş Dönemleri :Doğum, ad koyma, sünnet, evlenme, askerlik, ölüm , vd .

Günümüzde Hatay inanç merkezlerinde kökü geçmişe dayalı din dışı halka özgü gelenek, İslâmiyet'in gereğindenmiş gibi sürdürülmektedir. Bunlar kişileştirilmiş doğa üstü güç veya tasarımlardan şu ya da bu biçimde yardım sağlamaya, onlarla ilişki kurmaya, sevilip sayıldıklarını göstermeye yöneliktir. Adak adayan kişi belirli pratikleri uygular. Bunlar; dua etmek, fal açmak, hediye sunmak, kurban adamak , dinsel normlara uymak, bazı durumlardan kaçınmak, nazarlık,

muska, göz boncuğu gibi kötülükleri engelleyiciler kullanma , doğrudan veya aracı kullanarak ilişki kurma vd.

Hatay inanç merkezlerinde veliler mahalli veli tipi olduğu için gerçek kimlikleri zamanla unutulmuş kerametleriyle anılır olmuşlardır. Bazı adı olan velilerin tarihsel gerçekle ilgisi yoktur. Hiçbir zaman Hatay'la ilgisi olmayan velilere ait yatırlar rüyaya dayalıdır. Hatay'da kuraklığı gidermek, çocuk sahibi olmak, hastalıkları sağıltmak vd. isteklerle yatır ve ziyaretlere gidilir.

Sağlık problemi olanlar, çağdaş tıbbın yanı sıra ziyaretlerden de şifa ummaktadır. Ziyaret yerlerine gidilip sağlık dilekleri dilenmekte, adaklar adanmakta, sağlığa kavuşanlar adaklarını yerine getirmektedir. Bu tür uygulamalar inanılarak, kutsallaştırılarak yapılır. Hatay'daki inanç merkezlerinde atalar kültüne bağlı sağıltmalar kuşaklar boyu sürerek günümüze gelmiştir. Etrafında kült oluşun ziyaretlerde, çeşitli büyüsel ve törensel işlemler uygulanmaktadır. Ziyaretçiler, velilerin eşyalarını, mezarlarını kutsal kabul edip sağlık dileklerini Allah'a ulaştırmakta velileri aracı kılmaktadır. Adanan adağın mutlaka yerine getirilmesine dikkat edilir. Aksi halde adak adayan kişinin başına kötülük geleceğine inanılır.

Hatay'daki inanç merkezlerine gidiş nedenleri şunlardır.

1. Çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun ölmesini önlemek, yaramaz çocukları islah etmek, konuşamayan çocukların dilini açtırmak 2.Evlenemeyen kızların kısmetini açmak 3. Rızık arttırma dileği 4.Kayıp eşyayı bulmak 5.Kötü alışkanlıklardan kurtulmak 6. Şirinlik dileği (kısmet açma) 7. Askerden sağ salim dönme dileği 8. Yeni bir işe başlamadan kutsal zatın, duasını, rızasını almak 9.Doğal afetlerden korunmak

Hatay'daki yatır, ziyaret ve kutsal sayılan mezarlarda süren pratikler şunlardır. 1. Adak kurbanı kesmek, kanını alnına sürmek 2. Türbe, mezar, ağaç ve çalılara çaput bağlamak 3. Kutsal sayılan sudan içmek, yıkanmak, para atmak 4. Adağın gerçekleşmesinden sonra yiyecek dağıtmak 5. Türbeye havlu, seccade, halı, tesbih, baş örtüsü, takke, ibrik, para bırakmak vd. 6. Türbede secdeye kapanmak, gece uyumak 7. Belli hastalıkları sağılttığına inanılan yatırlarda şifa dileme

Ziyaretlerde Adaklar:

Ziyarete dilekte bulunan kişi, dileğinin yerine gelmesi için adak adar. Adak kurbanı olarak genellikle koç, horoz kesilir. Hastalıktan kurtulan, dileği yerine gelen ziyaretçiler kurbanı getirerek ziyarete keserler.

Kimileri, kurbanı fakirlere et olarak dağıtmakta, kimileri de yemek yaparak dağıtmaktadır. Kurbanın dışında Kur'an, mevlit okutma, günlük, mum yakma, ziyarete yeşil örtü, bayrak örtme, halı, kilim, seccade, havlu, baş örtüsü getirme, helva yapıp dağıtma, fakirlere yiyecek giyecek dağıtma, şeker, aşure dağıtma, tabak, tencere, çaydanlık, çay, şeker ve ziyaret bakıcısına para verme şeklinde de adaklar adanmaktadır.

Tarihin ilk topluluklarından bu yana doğayı tam çözemeyen insanlar, daha sonra onun her türlü iyiliği ve kötülüğü yapabileceğini düşünmüş, onunla iyi geçinmenin yollarını aramıştır. Dilekleri yerine gelince şükretmek amacıyla adaklar adanmışlar, çeşitli büyüsel ve törensel işlemler uygulamışlardır (Artun,2000: 52).

İnsanoğlunun yaradılışında var olan görme ve öğrenme isteği, ekonomik, kültürel etkenlerle eski çağlardan bu yana bazı insanları seyahate zorlamıştır. Zamanla bütün dünya insanlarını etkileyen turizm olgusu bu gün çok büyük boyutlara ulaşmış ve endüstri haline dönüşmüştür. Bir ülkenin halk kültürüyle turizmi arasında olmazsa olmaz bir bağ vardır.

Türkiye’de son elli yıldan bu yana gelişmekte olan turizm sektörü günümüzün en önemli sektörlerinde biri haline gelmiştir. Dünyadaki toplumsal ve ekonomik gelişmeye paralel olarak kişisel gelir düzeyinin yükselmesi, ulaşım araçlarının hız ve kapasite olarak artış göstermesi, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, çalışma süresinin azalması, ücretli tatillerin artması, turizm gelişimini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

Türkiye turizminde, planlı döneme değin, açık seçik bir politika saptanmamıştır. Turizmi geliştirecek bir çok atılımlar yapılmış, turizmin döviz kazandırıcı özelliği, üzerinde en çok durulan hedef olmuştur. Turizmin geleceğini güvence altına alabilmek için, konuyu çok boyutlu ele alıp, turizm türlerini göz önüne alarak, doğal görünümün, kültürel varlıkların, toplumsal yapının bütünüyle kesintisiz bir gelişme içinde olmasının önemi üzerinde durulmalıdır.

Anadolu, turizm için büyük bir potansiyel olan antik kalıntılara, doğal güzelliklere, yaz ve kış aylarında çok yönlü sportif aktivitelere olanak sağlayan denizlere, dağlara sahiptir. Türkiye coğrafi konumu, sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerinin değerlendirilmesi sonucunda ülke ölçeğinde konulan turizm stratejileriyle gelişerek dünyanın sayılı turizm ülkelerinden biri olmuştur. Bu hızlı gelişim beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. Turizm hizmetleriyle ilgili yeterli tesis ve bu hizmeti sunacak eğitilmiş personel açığı kapatılmaya çalışılırken kültürel değerlerin turizm açısından nasıl kullanılacağı konusu göz ardı edilmiştir. Milli kültürün tanıtılması politikalarında geç kalındığı, turizm sektöründe çalışanlar yeterince aydınlatılıp yönlendirilmediği için bir çok hatalara düşülmüştür.

Türkiye’ye gelen turistlerle ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında azımsanmayacak ölçüde turistin kültürel değerleri görmek için geldiği anlaşılabılır. Turizme arkeolojik miras ,doğal güzellikler, tarihi mirasın dışında kültürel değerler kaynaklık eder. Bu değerlerin turizm sektörü aracılığıyla, kültürün özünü bozmadan nasıl en doğru şekilde verileceği sorusunun cevabı aranmalıdır.

Toplumumuzun kültürünün nitelikleri, kültür çevreleri yeterince bilinmediği için turizm sektöründe, Türk kültürünün tanıtımında büyük yanlışlıklara düşülmektedir. Bu durum binlerce yılda oluşan kültüre yarardan çok zarar vermektedir. Anadolu kültürüyle ilgili araştırmalara baş vurulmadan kulaktan dolma bilgilerle, günü kurtaran, “turist nasıl olsa bilmez” yanlış anlayışıyla sözde tanıtımlara sık sık rastlıyoruz. Hediyeleş eşya satışlarında asıyla ilgisi olmayan,Türk kültürünü yansıtmayan örnekler her geçen gün artmaktadır.

Sonuç:

Hatay, inanç turizmi açısından değerlendirilmesi kültürel amaçlı sanatsal, dinsel, bilimsel toplantılar, kongreler öne çıkmaktadır. Turizm firmaları, tur operatörleri, halk kültürü alanında çalışan akademisyenler ve uzmanlar, sahne tekniği uzmanları, dramaturglar, halk oyunları uzmanları ve müzik konusunda uzman olanlar bir araya gelerek gösterilerin nasıl olması gerektiği konusunda seminer çalışması yapıp örnek çalışmalar hazırlamalıdır. Turizm firmaları sezon açılmadan gelecek yılın çalışmalarını uzmanlara yaptırmalıdır. Her gösteri halk kültürüne uygun yapılmalıdır. Sunular, mekana, zamana, izleyici topluluğunun ilgi alanına ,izleyicilerin özelliklerine göre yapılmalıdır.

Bugün Türk folklorunun turizmde değerlendirilmesinde sancılar varsa bunun en büyük nedeni konunun görmezden gelinip, eleştiri boyutunda konu edilmesidir. Kültür Bakanlığı Hatay inanç turizmde değerlendirmek üzere bu konunun uzmanlarına küçük kitaplar hazırlatmalıdır. Bu konuda sektörde çalışanları eğitmek amacıyla çeşitli kurslar açılmalıdır. Türk kültürüne zarar veren uygulamalar il turizm ve kültür müdürlükleri kanalıyla denetlenip önlenmelidir. Tanıtımlarda belgeli uzman şartı aranmalıdır. Bu konuda herkese ev ödevi düşmektedir. Eleştirip çözüm getirmemek kolaylıktır. Dünyada bütün ülkeler artan seyahat olanaklarını değerlendirmek ve turist çekebilmek için kendilerini tanıtmak amacıyla kullandıkları reklam araçlarında halk kültürü öğelerini sık sık kullanmaktadırlar.

Turizm talebi konusunda yapılan birçok araştırmada dış tanıtım önemli bir değişken olarak saptanmıştır. Reklam ve propaganda gibi araçlardan yararlanılarak gerçekleştirilen dış tanıtımın talep üzerindeki en önemli etkisi, bir turistik bölge ya da ülke konusunda tüketiciyi haberdar etmesi ya da bilgi vermesidir. Bu faktörün mevcut turizm talebini artırmaya yönelik etkisi olacağı gibi, potansiyel talebi de harekete geçirme gücü vardır. Potansiyel turistleri efektif turistler haline getirme amacı güden, bir ülkenin veya bölgenin turizm değerleri hakkında bilgi vererek görmeye ikna edecek nitelikteki çalışmalara, gayretlere turizm propagandası adı verilir.

Kaynakça:

- Artun (Erman), 2000, *Adana Halk Kültürü Araştırmaları*, Adana
- Atay (Tayfun), 2000, “Gelenek ve Modernlik İlişkisi Ekseninde Türkiyede Halk Dini Ögeleri ve Senkretik Motifler, *Uluslar Arası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, Ekip Grafik, Ankara
- Başar (Zeki) , 1 972, *Erzurum 'da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları*, Ankara
- Boratav (Pertev Naili), 2000. *Halk Edebiyatı Dersleri*, Tarih Vakfı Yayını, istanbul
- Cilacı (Osman),1999,”Türbe ve Mezar Ziyaretlerinde Görülen Hurafeler ve özümleri” *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu Bildirileri*, Sembol Tanıtım, İstanbul
- ağımlar (Zekiye), 1994, *Adana Yöresi Yatır, Ziyaret, Ocaklar ve Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler*, . Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana
- Erginer (Gürbüz), 1997, *Kurbanın Kökenleri ve Anadolu 'da Kanlı Kurban Ritüelleri*, İstanbul
- Erginer (Gürbüz),2000, “Anadolu Erenlerinin Sosyo-Kültürel Fonksiyonları” *Uluslar arası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, Ankara
- Ocak (Ahmet Yaşar), 1984, *Türk Halk inanç ve Edebiyatında Evliya Menkıbeleri*, Ankara
- şeker (Mehmet),1999, “Türk Mezar Bilimi Bir Disiplin Olarak Kurulmalı”, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri,Sempozyumu Bildirileri*, Sembol Tanıtım, İstanbul
- ARTUN(Erman),1996, *Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği(1966-1996) ve Açık Feymani* , Adana, Hakan Ofset.
- ERDEN(Attila),1998, *Anadolu Giysi Kültürü*, Ankara, Dumat Ofset.
- YILDIRIM(Dursun),1998,Sözlü Kültür ve Folklor Kavramı Üzerine Düşünceler, *Türk Bitiği*, Ankara, Akçağ Yayınları
- Artun (Erman),2000, “Halk Kültürü ve Folklorun Türk Kültüründeki Yerine Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış” Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1, Adana, Epsilon Ofset
- Baskom, William, 1963 ”Four Funtion of Folklore” akt.: Günay.1985:3), *The Journal Of American Folklore* S.67
- Oğuz, Öcal,2001”Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halk Bilimi” Milli Folklor, Feryal Mat., Ankara